

дошкільною і початковою ланками освіти в загальній неперервній системі освіти й виконує функцію соціального контролю за станом фізичного, психічного, інтелектуального, морально-етичного й емоційно-вольового розвитку дітей перед вступом їх до школи [1; с. 91].

Висновки. Отже, під змістом передшкільної освіти розуміємо цілісну педагогічно адаптовану до вікових особливостей дітей старшого дошкільного віку систему вимог суспільства з підготовки дітей дошкільного віку до навчання у школі; систему знань, умінь і навичок та способів провідної діяльності мінімально достатніх та необхідних дітям 6 – 7 років для подальшого навчання у школі, що забезпечує психологічну готовність та навчання у школі, сформованість у дітей ключових компетенцій відповідно до Базового компонента дошкільної освіти.

Література

1. Біла книга національної освіти України / За ред. В.Г. Кременя. – К.: ТОВ «Інформаційні системи». 2010. – 342 с.
2. Вульфсон Б.Л. Стратегія розвитку образования на Западe на порогe XXI века / Б.Л. Вульфсон – М.: Изд-во «УРАО», 1999. – 208 с.
3. Кремень В.Г. Філософія освіти XXI століття / Василь Кремень // Педагогіка і психологія. – 2003. -№1 – С.7-8
4. Локшина О.Г. Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. н.: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Олена Ігорівна Локшина.- Київ – 2011 – 40 с.
5. Луговий В.І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні: (теоретико-методологічний аспект): дис. ... д. пед. н.: 13.00.01 / Луговий Володимир Іларіонович. – Київ, 1995. - 429 с.
6. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі в кінці XX століття: дис. ... д. пед. н.: 13.00.04 / Пуховська Людмила Прокопівна. – Київ, 1998. - 354 с.
7. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка / Аліна Анатоліївна Сбруєва. – [навчальний посібник]. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.

Л.П. Дабіжа,
старший викладач кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

НЕТРАДИЦІЙНЕ МАЛЮВАННЯ

ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Завдання формування творчої особистості, найбільш повного розвитку здібностей людини, починаючи з дошкільного віку, стає все більш актуальним. Великі можливості для всебічного гармонійного розвитку особистості, її творчого потенціалу полягають у художній діяльності і особливо в образотворчій.

Питанням розвитку дитячої зображувальної творчості присвятили чимало спеціальних досліджень такі відомі вчені, як Н. Сакуліна, Є. Фльоріна, Н. Ветлугіна, Т. Комарова, Т. Казакова, Г. Григор'єва, Т. Доронова, Б. Теплов, В. Ніканорова, М. Пономаренко та інші.

Дитяча зображувальна діяльність розглядається як одна з ефективних форм художнього засвоєння дітьми навколишньої дійсності, в процесі якої вони зображають предмети і явища. Дитячі малюнки, ліплення, аплікації часто дивують цікавим задумом, своєрідною формою вираження, яка привертає увагу дорослих художників. Вони вражені дитячою творчістю, вважаючи її своєрідним мистецтвом.

Проблема дитячої творчості тісно пов'язана з розвитком зображувальних здібностей. Б. Теплов зазначає, що здібності - це такі індивідуальні особливості особистості, які забезпечують порівняну легкість і високу якість оволодіння тією чи тією діяльністю. Здібності розвиваються на основі певних задатків. У їхньому розвитку велику роль відіграє тип вищої нервової діяльності: художній чи мислинневий. Зображувальні здібності можуть досягти вищого рівня у тих, хто належить до художнього типу вищої нервової діяльності. Вважається, що для дошкільного віку характерна схильність до художнього типу. Чим вищий рівень розвитку як загальних, так і зображувальних здібностей, тим більше можливостей

відкривається для творчої діяльності.

Творчість багато в чому залежить від розвитку мислення дитини. До старшого дошкільного віку вищого рівня досягає аналітико-синтетичне мислення, відбувається перехід від наочно-дійового до елементів словесно-логічного. Дитина 5-6 років, сприймаючи навколишні об'єкти, вже намагається виокремити їх особливості, аналізувати, узагальнювати свої висновки, хоч поки що вони поверхові.

У цьому віці відбуваються зміни в мотиваційній сфері дитини: формується система мотивів, які підкоряються один одному і надають загальної спрямованості поведінці старшого дошкільняти. Необхідно зазначити, що до моменту досягнення старшого шкільного віку відбувається інтенсивний розвиток пізнавальної мотивації: безпосередня вразливість дитини знижується, в той же час дитина стає активнішою у пошуку нової інформації. Суттєвих змін набуває і мотивація до встановлення позитивного ставлення оточення. Дитину починає цікавити результат роботи. Вона намагається отримати оцінку своєї роботи.

Велику роль відіграють емоції, які сприяють інтересу до зображувальної діяльності, концентрації уваги та почуттів дитини на створюваному образі, посилюють роботу уяви. Формування уяви безпосередньо залежить від розвитку мови дитини. Уява в цьому віці розширює можливості дитини у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, сприяє його засвоєнню, слугує разом із мисленням засобом пізнання дійсності.

До шести років розвиток просторових уявлень дитини досягає високого рівня. Для дітей цього віку характерні спроби провести аналіз просторових ситуацій. Хоча результати не завжди добрі, аналіз діяльності дітей вказує на поділ образу простору з відображенням не лише предметів, а й їхнього взаємного розміщення. М. Поддьяков зазначає, що у віці 4-6 років відбувається інтенсивне формування і розвиток навичок й умінь, які сприяють вивченню дітьми зовнішнього середовища, аналізу властивостей предметів та впливу на них з метою зміни. Правильно організована практика навчання дітей зображувальної діяльності показала: є значні відмінності між тим, як уявляє собі три-п'ятирічна дитина той чи той предмет, і тим, як вона зображає його.

Творчий процес багато в чому визначається індивідуальними особливостями особистості. Л. Виговський писав, що творчі заняття дітей не можуть бути ні обов'язковими, ні примусовими, і виникають лише з дитячих інтересів.

Так, зображувальна творчість дітей нерозривно пов'язана з інтересами дозображувальної діяльності, зокрема різнобічними, на основі яких розвиваються художні здібності і нахили. М. Поддьяков зазначав, що основне завдання дошкільного навчання і виховання полягає не тільки в тому, щоб сформувати у дітей повний обсяг знань та вмінь, а переважно в тому, щоб розвивати різні форми особистісної активності дошкільнят, їхню самостійність, творчість в усіх видах дитячої діяльності, формувати у них широкий і стійкий інтерес до пізнання найрізноманітніших сторін навколишньої дійсності [4].

Про розвиток творчих здібностей до зображувальної діяльності в повному розумінні цього слова, можна говорити не раніше, як зі старшого дошкільного віку, коли діти оволодівають графічним досвідом. Розвиток їх багато в чому залежить від тих умов, тієї духовної атмосфери, в якій розвивається і формується особистість.

Для формування і розвитку творчої зображувальної діяльності дошкільнят необхідно сформувати їх психологічну і практичну готовність, інтерес до певної діяльності. Важливо, щоб усе, що дитина сприймає, викликало в неї інтерес, сприяючи таким чином формуванню і втіленню задуму. Однак попередні пошуки художніх засобів, планування роботи, обдумування для творчої діяльності дошкільняти не характерні. Про зміст своєї роботи, про те, як її виконати, за допомогою яких виразних засобів, дитина роздумує в процесі роботи, тоді як художник продумує все наперед. Той період творчої діяльності художника, в якому визначається весь хід роботи і який проходить художник до реалізації задуму, у дитини-дошкільняти найчастіше збігається з моментом його реалізації. Ця відмінна риса дитячої творчості пояснюється недостатньою здатністю дітей до аналізу і синтезу, невмінням наперед

планувати свою роботу. Однак за цілеспрямованої роботи з навчання дітей зображувальної діяльності їх можна підвести до деяких елементів попереднього обдумування своєї роботи.

Зображувальна діяльність дитини набуває художньо-творчого характеру в міру оволодіння способами зображення. Продуктом художньо-творчої діяльності є художній образ. Шлях до творчості пролягає через позитивні емоції, які впливають не лише на ставлення дітей до процесу зображення, викликаючи в них інтерес, а й на формування зображувальних здібностей.

Є. Фльоріна зазначає, що у творчості дитини розкривається її інтерес. Вона наголошує на великому значенні в цьому систематичної виховної роботи: спостереження, розгляд картин, читання художніх творів, бесіди перед заняттями, забезпечення дитини різноманітними зображувальними матеріалами для творчої діяльності. Віра педагога в сили дитини сприяє розвитку у неї інтересу до зображувальної діяльності.

В окремих своїх роботах, порушуючи проблему своєрідності навчання дошкільняти, Є. Фльоріна вирішує питання про передумови правильного керівництва цим процесом; вона завжди турбувалася про те, щоб навчання було близьким, цікавим і доступним дітям за змістом, при цьому великого значення надавала емоційно-образному слову вихователя, ігровим прийомам навчання, ігровим вправам, які є емоційними, цікавими для дитини. Крім обов'язкових занять, вона пропонує заняття за вибором, коли дітям надається можливість самостійно, за власним бажанням обирати будь-який вид діяльності, матеріали для своїх задумів. Заняття такого типу сприяють розвитку у дітей нахилів та інтересів. Ці думки Є. Фльоріної ми вважаємо особливо цінними на сучасному етапі гуманізації і демократизації педагогічного процесу, формування у старших дошкільнят інтересу до зображувальної діяльності [3].

Думки видатних педагогів про роль інтересу в навчанні дітей посідають значне місце в побудові системи дошкільного навчання. Як наголошують чимало педагогів, воно не повинно будуватися у формі традиційного шкільного уроку, а нові знання та вміння повинні засвоюватися в процесі предметних занять, в різних видах цікаво організованої практичної діяльності. Особливо велике значення це має у навчанні дітей художньої діяльності, а саме зображувальної. Ця діяльність є творча, вона пов'язана з передаванням дитиною вражень від навколишньої дійсності в художньо-образній формі. Тому дуже важливо організувати її цікаво. Пам'ятаючи, що дітям подобається усе нетрадиційне, їх слід періодично ознайомлювати з неординарними методами зображення предметів. Прихильники теорії розв'язання винахідницьких завдань стверджують, що зображати можна чим завгодно на основі різних матеріалів. Немає межі, повинні бути бажання і творчість самого малюка.

Нетрадиційні техніки малювання, на думку В. Ніканорової та М. Пономаренко, дають змогу створити сприятливі умови для розвитку творчих здібностей кожної дитини, реалізувати її потребу відображати свої життєві враження навіть, якщо вона не володіє зображувальними навичками у достатній мірі. На занятті дитина може обрати найбільш прийнятну для себе техніку малювання, що дає їй змогу отримати якнайкращий результат [2].

Малювання в нетрадиційних техніках – дуже цікавий і доступний вид самостійної художньої діяльності, де можна створювати художні образи, візерунки, предмети за допомогою різноманітних прийомів і матеріалів. В такому малюванні особливо добре розвиваються творчі здібності, фантазія, уява, самостійність, вміння вільно висловлювати свої думки на папері та сміливість в експериментуванні. Діти з радістю фантазують та експериментують з кольорами та формами.

На думку Д. Кодіної знайомство дітей з новими художніми матеріалами, інструментами та техніками допомагає розвивати їх творчість. Вона вважає, що пропонуючи дітям нетрадиційні техніки малювання, ми розвиваємо їх самостійність і творчу активність. Знання художніх прийомів для досягнення найбільшої виразності малюнка і вміння комбінувати різні техніки зображення пробуджують фантазію дітей, активізують їх спостережливість, увагу і уяву, допомагають виконати задумане, розвивають почуття форми і сприйняття кольорів,

сприяють вихованню художнього смаку і відводять творчість дітей далеко від стандартів і шаблонів [2].

В. Ніканорова та М. Пономаренко вказують на те, що застосовуючи під час малювання нетрадиційні техніки, діти переживають яскраві позитивні емоції, відкривають нові можливості добре знайомих предметів, які використовують як художні матеріали. У своїй статті дослідники описують такі нетрадиційні техніки як монотипія, малювання на вологому папері, малювання пальцями, сухим пензлем, малювання восковими олівцями та аквареллю, гратаж, зім'ятий папір, тампонування, крапковий малюнок [3].

Деякі зарубіжні педагоги-дослідники рекомендують використовувати в малюванні все, що є під рукою: малювання ганчіркою, паперовою серветкою (складеною в кілька разів); малювання чайною заваркою, кавовою гущею, вижимками із ягід і таке інше. Корисно розфарбовувати банки і пляшечки, коробочки, камінчики тощо.

Для розвитку рецепторів і дрібної моторики рук рекомендують зображувати через копіювальний папір. Дітям подобається, що колір зображувальних ліній залежить від кольору копіювального паперу. Подобається і продовження роботи: адже отриманий малюнок можна обвести, домалювати, подарувати.

Американські дослідники вважають незвичайним прийомом малювання крапками. Найкраще крапкові малюнки створювати фарбами, але можна також користуватися фломастером чи олівцем. Головне - зацікавити дитину, визначити, які предмети краще малювати методом крапкового малюнка.

Цікавим для дітей є метод монотипії. Це зображення на целофані, що переноситься потім на папір. Діти отримують два малюнки, які можна подарувати своїм рідним. Кляксографія також дає великий розвивальний ефект. Вона полягає в тому, щоб навчити дітей робити клякси (чорні та різнокольорові). Дитина, дивлячись на них, може бачити образи, предмети або окремі деталі.

Метод чарівного малюнка люблять і діти, і дорослі. Він реалізується за допомогою воскової свічки, акварельної фарби та ватного тампона або пензлика. В результаті того, що фарба не накладається на жирне зображення свічкою - малюнок ніби з'являється раптово перед очима дітей, проявляючись. Можна такий ефект отримати, малюючи спочатку канцелярським клеєм або шматочком господарського мила.

Використання нетрадиційних технік у зарубіжній школі спрямоване на самовираження дитиною своїх почуттів. Головне тут - процес, а не кінцевий результат.

Останнім часом зарубіжний досвід використання нетрадиційних технік в навчанні дошкільнят образотворчої діяльності став досить поширеним у практиці роботи наших дошкільніх закладів.

Підвищенню ефективності навчання сприяє інтерес до образотворчої діяльності. Використання нетрадиційних форм роботи у навчанні дошкільнят зображувальної діяльності є доцільним і необхідним. Вони сприяють підвищенню рівня дитячої уяви, інтересу дітей до художньої діяльності. Дитина повинна усвідомлювати сам процес зображення, добирати необхідні матеріали, виразні засоби, техніки для створення виразнішого художнього образу. Наприклад: «безхмарне небо» - (техніка заливки); «небо з хмаринками» - (малювання восковою свічкою, канцелярським клеєм); «дощове небо» - (техніка малювання по вологому); «сонячне небо» (техніка малювання зубною щіткою і тканиною); «засніжене небо» - (техніка малювання зубною пастою).

Нетрадиційні заняття допомагають дітям краще засвоїти нові знання, сприяють самостійному оволодінню способами зображення. Система педагогічної роботи з дітьми, яка передбачає різні види зображувальної діяльності, поетапність оволодіння ними, нетрадиційні техніки, ігрові прийоми, використання різних зображувальних матеріалів та виразних засобів у їхній єдності забезпечує художній розвиток дитини.

Вирішення цієї проблеми можна розглядати як один зі способів реалізації комплексного підходу до художнього виховання, як умову, що забезпечує розвиток художньо-творчих

здібностей дошкільняти.

Література

1. Горошко Н.А. Зображувальна діяльність у дошкільних навчальних закладах: малювання, аплікація / Н.А. Горошко. – Х., 2007. – 224 с.
2. Кодина Д. Н. Нетрадиционные техники рисования / Д. Н. Кодина // Современное дошкольное образование. – 2009. – № 5. – С. 15-16.
3. Курочкіна М. Методи розвитку творчої здібності молодших школярів / М.Курочкін // Виховання школярів. – 2009. – № 4. – С.48-51.
4. Поддяков Н.Н. Новый поход к развитию творчества у дошкольников / Н.Н. Поддяков // Вопр. психологии. – 1990. – №1. – С. 16-20.
5. Сухорукова Г. В. Дитяче експериментування як засіб розвитку творчості в образотворчій діяльності / Г. В. Сухорукова // “Інноваційні технології в дошкільній освіті України: розвиток дитячої обдарованості та креативності”: Матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару Інституту розвитку дитини НПУ імені М. П. Драгоманова / Укл. І. І. Загарницька. – К., 2012. – 396 с.

Т.О. Дозорець,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Е.Б.Брилін

РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТВОРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми. У державних національних документах акцентується увага на культуротворчих аспектах, що передбачає прилучення учнів до мови, літератури, музики, образотворчого мистецтва, здобутків української та світової культури, формування художньо-естетичної освіченості, збагачення духовного світу підростаючого покоління.

Формування естетичної свідомості людини є одним із найважливіших завдань сучасної школи. Велика роль у цьому питанні належить предметам гуманітарного циклу, які сприяють розвитку естетичної активності особистості, почуттів, смаків, що реалізуються у творчій діяльності.

Особливе місце у формуванні естетичних почуттів належить творам музичного мистецтва, які своєю емоційно-образною формою вираження думок, різнобарвних емоцій найбільше сприяють формуванню особистісних якостей молодших школярів, розвитку їх здібностей, індивідуальних здібностей. У процесі спілкування з різними видами мистецтва формується ієрархія духовних та естетичних цінностей особистості, уявлення неповторності краси природи та людини, накопичується досвід емоційно-естетичних переживань, формуються естетичні смаки та ідеали.

Музика є одним з найбільш важливих проявлень національної культури.

В ній знайшли відображення кращі риси національного характеру, моральні ідеали, думи і почуття народу. Втілюючи художній дух нації, вона сприяє формуванню національної естетичної самосвідомості, високої духовності, розвитку творчих здібностей, художніх інтересів. Залучення молодого покоління до музики, вводить в світ хвилюючих, радісних емоцій, відкриває шлях естетичного освоєння життя. Це освоєння обов'язково включає в себе глибоке пізнання національної культури, традицій, знання особливостей фольклору, повагу до духовних надбань поколінь.

В сучасній музиці багато течій та напрямків, велика різноманітність жанрів та стилів. Школярам бракує музичного досвіду, знань, естетичного смаку, щоб розібратися у почутих творах, дати їм правильну оцінку. Їх почуття захоплюють модні, часто не високого рівня музичні твори, що впливає на розвиток естетичного смаку. Все це приводить до вузького світогляду, до відсутності музично-естетичної культури.